YU ISSN 0350-6452

ДРУШТВО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА НА МАКЕДОНИЈА · СКОПЈЕ

10-11

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

YU ISSN 0350-6452

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Списанието се печати со средства на Републичката заедница на културата и Друштвото на историчарите на уметноста на СРМ

Печати Граф. завод „Гоце Делчев“, Скопје, Тираж 1 000 примероци

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ
ГОД. VII БР. 10—11, 1983—1984
СПИСАНИЕ НА ДРУШТВОТО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА ОД СРМ, СКОПЈЕ

LES ARTS PLASTIQUES
Année VII № 10—11, 1983—1984
REVUE DE L'ASSOCIATION DES HISTORIENS D'ART DE LA RÉPUBLIQUE SOCIALISTE DE MACÉDOINE, SKOPJE

Редакциски одбор:
Проф. Димче Коцо, академик
Д-р Константин Петров
Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Д-р Борис Петковски
Д-р Антоние Николовски
Загорка Расолковска-Николовска
| Трајан Витларски |
Јасмина Чокревска-Филип
Жарко Този

Comité de rédaction:
Prof. Dimçe Koco, académicien
D-r Konstantin Petrov
D-r Petar Miljković-Pepek
D-r Boris Petkovski
D-r OAntonie Nikolovski
Zagorka Rasolkovska-Nikolovska
| Trajan Vitlarski |
Jasmina Čokrevska-Filip
Žarko Tozi

Одговорен уредник
Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Секретар
Загорка Расолковска-Николовска
Технички уредник
Жарко Този
Јазична редакција
Евтим Манев
Превод на француски
Анка Џурѓинова

Rédacteur en chef
D-r Petar Miljković-Pepek
Secrétaire
Zagorka Rasolkoska-Nikolovska
Présentation graphique
Žarko Tozi
Correction des textes
Eftim Manev
traduction en français
Anka Djurčinova

Адреса: Музеј на Македонија, Скопје
adresse: Musées de Macédoine, Skopje

ДРУШТВО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА НА СРМ — СКОПЈЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ 10–11

(1983–1984)

Скопје — Skopje
1985

СОДРЖИНА ЗА ЛИКОВНА УМЕТНОСТ 10—11

СТУДИИ, РАСПРАВИ И ПРИЛОЗИ
ETUDES, TRAITES, CONTRIBUTIONS

КОНСТАНТИН ПЕТРОВ, Нови форми на авторските сигнатури од XIII век во нашата земја II дел од прегледот — — — — — — — — 7
KONSTANTIN PETROV — Nouvelles formes de signatures dans les monuments du XIIIe siècle en Macédoine — — — — — — — 7
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, За тематиката на живописот на црквата во с. Речица — Охридско — — — — — — — — — — — — — — — 19
CVETAN GROZDANOV — Sur les scènes bibliques de la peinture murale de l'église de Rečica, près d'Ohrid — — — — — — — — — 19
ПЕТАР МИЉКОВИЌ-ПЕПЕК — ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Пештерскиот храм Воведение кај Канео во Охрид — — — — — — — — — 25
PETAR MILJKOVIĆ-PEPEK — GOCE ANGELIČIN — L'église — caverne „Présentation au temple", située dans Kanéo, à Ohrid — — — — 25
ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Прилог кон проучувањето на Охридскиот иконопис од XVII и XVIII век — — — — — — — — — — — — — — 37
GOCE ANGELIČIN — Une contribution à l'étude des icônes du XVIIe et XVIIIe siècles — — — — — — — — — — — — — — — 37
РАДМИЛА МОМИДИЌ, Прилог кон проучувањето на сакралните објекти во македонија („Шути манастир" св. Тома с. Вардина с. Мургашево) 51
RADMILA MOMIDIĆ — Apport à l'étude des monuments sacrés en Macédoine (le monastère „Saint-Thomas" dit „Šuti manastir" des villages Vardino et Murgaševo) — — — — — — — — — — — — — 51
ЛИДИЈА КУМБАРАЏИ-БОГОЕВИЌ, Кебир Мехмед џамија во Скопје — — 55
LIDIJA KUMBARADŽI-BOGOEVIĆ — La mosquée Kebir Mehmed Čelebi à Skopje — — — — — — — — — — — — — — — — — 55
БОРИС ЧИПАН, Огласи на градителското наследство во современата македонска архитектура — — — — — — — — — — — — — — 65
BORIS ČIPAN — Les échos de l'héritage architectonique dans la construction moderne en Macédoine — — — — — — — — — — — — 65
ТРПА РОГАНОВИЌ, Делата на македонските ликовни уметници во збирката на Етнолошкиот музеј на Македонија — — — — — — — — 75
TRPA ROGANOVIQ — Les oeuvres des peintres macédoniens présentées dans la collection du Musée ethnologique de Macédoine — — — — 75
ЛИЛЈАНА ХРИСТОВА, Експрсионистичките тенденции во ликовното творештво на Борислав Траиковски — — — — — — — — — — 81
LILJANA HRISTOVA — Les tendances expressionnistes dans l'oeuvre picturale de Borislav Traïkovski — — — — — — — — — — — 81
ЗЛАТКО ТЕОДОСИЕВСКИ, Прилог кон проучувањето на творештвото на Димитар Пандилов Аврамовски — — — — — — — — — — — 91
ZLATKO TEODOSIEVSKI — Contribution à l'étude de la peinture de Dimitar Pandilov-Avramovski — — — — — — — — — — — — — 91
БОРИС ПЕТКОВСК, За творештвото на Родољуб Анастасов меѓу 1972—1984 99
BORIS PETKOVSKI — Sur la nouvelle peinture de Rodoljub Anastasov 99

КРИТИЧКИ ОСВРТИ, ЕСЕИ
NOTES CRITIQUES, ESSAIS

СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Ars Erotica — — — — — — — — — — 107
SONJA ABADŽIEVA-DIMITROVA — Ars erotica — — — — — — — — 107
СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Цртежот на скулптурата во просторот (за најновиот скулпторски опус на Петар Хаџи Бошков) — — — — — — 127
SONJA ABADŽIEVA-DIMITROVA — Le dessin de la sculpture dans l'espace (sur le nouvel opus du sculpteur Petar Hadôi Boškov) — — 127
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Спомениччкиот комплекс „Макдониум" во Крушево — — — — — — — — — — — — — — — — — — 131
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le complexe de monuments „Makedonium" à Kruševo — — — — — — — — — — — — — — — — — — 131
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Фигурацијата на Владимир Георгиевски — 141
VLADIMIR VELIČKOVSKI — La figuration de Vladimir Georgievski — — 141
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Мејл-артот на Плавевски и Грчев — — — 145
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le mail-art de Plavevski et de Grçev — — 145
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Пластичните интервенции на Симон Узуновски 149
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Les interventions plastiques de Simon Uzunovski — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 149

ЗЛАТКО ТОДОРОВСКИ, Уметноста како акција, интервенција, хепенинг (кон уметничките акции во рамките на изложбата: „Нови појави во македонската ликовна уметност во последната деценија") — — — — 151
ZLATKO TEODOSIEVSKI — L'art en tant qu'action, intervention, happeinig (sur les actions artistiques dans le cadre l'exposition: Nouveaux aspects des arts plastiques en Macédoine au cours de la dernière décénnie. — 151

КРИТИКИ И ПРИЛОЗИ
CRITIQUES, CONTRIBUTIONS

ТРАЈАН ВИТЛАРСКИ, Студија „Велјуса" од Петар Миљковиќ — висок дострел во научната и конзерваторска дејност во СРМ — — — — 157
TRAJAN VITLARSKI —La monographie „Veljussa" de Petar Miljković, une haute réalisation de la science et de l'art de la restauration en Macédoine. — — — — — — — — — — — — — — — 157
ЗАГОРКА НИКОЛОВСКА, Цветан Грозданов, „Охридското ѕидно сликарство од XIV век" — — — — — — — — — — — — — — — — 163
ZAGORKA NIKOLOVSKA — Cvetan Grozdanov „La peinture murale d'Ohrid au XIVe siècle", Ohrid, 1980 — — — — — — — — — — 163
АНТОНИЕ НИКОЛОВСКИ, Борис Петковски: „Никола Мартиноски" (Култура, Скопје, 1982) — — — — — — — — — — — — — — 167
ANTANIE NIKOLOVSKI — Boris Petkovski „Nikola Martinovski" (Kultura, Skopje, 1982) — — — — — — — — — — — — — — 167
ВИКТОРИЈА ВАСЕВА-ДИМЕСКА, Наградата „Нерешки мајстори" — 1983 171
VIKTORIJA VASEVA-DIMESKA — Sur le prix „Les Maîtres de Nerezi" — 1983 — — — — — — — — — — — — — — — — 171
БОРИС ПЕТКОВСКИ, Значаен научен труд — — — — — — — — — — 177
BORIS PETKOVSKI — L'oeuvre renommé scientifique — — — — — 177

ХРОНИКИ
CHRONIQUES

ЗАХАРИНКА АЛЕКСОВА-БАЧЕВА, Хронологија на настани од областа на македонските современи ликовни и применети уметности (јануари-декември 1982) — — — — — — — — — — — — — — — — 179
ZAHARINKA ALEKSOSKA-BAČEVA — Chronologie des évènemants du domaine des arts modernes, plastiques et appliqués en Macédoine, de janvier à décembre 1982 — — — — — — — — — — — — 179
ДУШАН АВРАМОВСКИ, Ликовни манифестации во СР Македонија — — 193
DUŠAN AVRAMOVSKI — Les manifestations des arts plastiques en Macédoine — — — — — — — — — — — — — — — — — 193
АЛЕКСАНДАР ИЛИЕВСКИ, Преглед на одбранети докторски дисертации и дипломски работи на ННСГ за Историја на уметноста со археологија на Филозофскиот факултет во Скопје до 31. XII 1984 година — 201
ALEKSANDAR ILIEVSKI — Tableau chronologique des thèses de doctorat et de diplôme soutenues à NNSG d'histoire de l'art et d'archéologie, de la Faculté de philosophie à Skopje, jusqu'au 31 décembre 1984) — 201

БИБЛИОГРАФИЈА
BIBLIOGRAPHIE

НЕВЕНКА ЛАЗЕСКА, Библиографии во единцијата Современо Македонско ликовно творештво — — — — — — — — — — — — — — 209
NEVENKA LAZESKA — Les bibliographies dans l'édition des arts plastiques modernes en Macéedoine — — — — — — — — — — — 209

ПРОМОЦИИ НА КНИГИ
PROMOTIONS DES LIVRES

ХРИСТО АНДОНОВСКИ-ПОЛЈАНСКИ Промоција на книгата Акта Велуса 217
HRISTO ANDONOV-POLJANSKI, Promotion du livre intitulé Acta Veljusa 217

IN MEMORIAM

БОРИС ПЕТКОВСКИ, Лазар Трифуновиќ (1929—1983) — — — — — — — 221
BORIS PETKOVSKI — Lazar Trifunović (1929—1983) — — — — — — — 221
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, Трајан Витларски (1948—1984) — — — — — — — 225
CVETAN GROZDANOV, Trajan Vitlarski (1948—1984) — — — — — — — 225

БОРИС ПЕТКОВСКИ

ЗНАЧАЕН НАУЧЕН ТРУД

Антоние Николовски, *Македонските зографи од крајот на XIX и почетокот на XX век: Андонов, Зографски и Ванѓеловиќ*, Републички завод за заштита на спомениците на културата. Културно-историско наследство во СР Македонија, XXI, Скопје 1984).

Д-р Антоние Николовски (1920) е автор со широка професионалпрашања што се однесуваат на другата југословенска и светска уметноста тој се има вградено со особено значаен придонес како критичар, есеист и автор на разновидни научни студии. Преку нив д-р Николовски се искажувал или обработувал појави и личности од нашата постара (средновековна, поствизантиска) и современа уметност; потоа за прашања што се однесуваат од другата југословенска и светска уметност. Одделно се забележливи неговите напори во проучувањето и обработката на уметноста од XIX век во Македонија.

Поради тоа, книгата на А. Николовски: „Македонските зографи од крајот на XIX и почетокот на XX век — Андонов, Зографски и Ванѓеловиќ", што излезе од печат во 1984 година во издание на Републичкиот завод за заштита на спомениците на културата — Скопје, спаѓа во редот на големите научни ангажирања на овој автор од ваков вид. А. Николовски во овој труд изнесува свои научни резултати од извонредно обемните и долготрајни научно-истражувачки напори во проучувањето на сликарското творештво во Македонија, од половината на XIX до почетокот на XX век. Покрај општиот увид во дејствувањето на голем број уметници од овој период, А. Николовски со продлабочена валоризација посебно го истакнува ликовното творештво на тројца најеминентни зографи-сликари во Македонија: Димитар Андонов Папрадишки, Ѓорѓи Зографски и Коста Ванѓеловиќ.

Секој зограф е претставен исцрпно, така што текстовите што им се посветени претставуваат темелни монографски студии за нив. Прво се предадени нивните стегнати, но доволно нијансирани биографии. Потоа, по логичната типолошка распределба (ѕидно, иконописно и световно сликарство), следува систематична и грижлива обработка на сликарското творештво на тројцата уметници. Ваквиот методолошки пристап овозможува споредбено да се согледаат вистинските придонеси на секој од нив: особено карактерот на иконографско-стилските про-

мени, кои тие ги внесоа во различните видови свое ангажирање. Оваа еволуција на нивното творештво е значајна, пред сè, како знак на општата еманципација на нашата средина: за нејзината отвореност, врз основа на крупните социјални и културни промени, да прифати нови уметнички форми на изразување на некои традиционални верско-идеолошки разбирања.

Но овој труд има и една друга значајна димензија. Со него е опфатен процесот на осовременувањето на уметноста во Македонија преку преминот од зографството кон модерната уметност, а кај најеминетните ликовни творци од разгледуваниот период. Во овој контекст, несомнено значајни научни продлабочувања претставуваат и грижливо изнесените резултати во овој труд за развојот на профаното сликарство во Македонија. Особено се значајни оние творби од овој вид во кои Андонов, а делумно и Зографски, обработиле мотиви од нашата историја: со прикажување на личности и епизоди од борбата против Отоманската империја, тие ги поставуваат и темелите на новото историско сликарство во Македонија, за патриотски и ослободителни цели.

Овој труд на А. Николовски, со ваква задача, претставува пионерски потфат поради фактот дека ова ликовно творештво на Македонија досега не беше опстојно научно разгледувано. Со голема совесност и претпазливост при оценувањето на сите претходни придонеси во врска со обработуваната материја, авторот покажува респект спрема туѓите напори, без да ја намали критичноста на сопствените ставови. Треба одделно да се одбележи и друга вредност на книгата. Со темелната проученост на матерријата, со нејзиното методолошко-композиционо грижливо организирање и претставување, овој труд претставува амбициозна, мошне прегледна научна обработка на материјата и наедно дава можности за цела низа натамошни проучувања од општ и монографски карактер поврзани со неа.

Преку нијансираното преплетување на општите историски прилики во Македонија во разгледуваниот период и напоредниот развој на творештвото на проучуваните уметници, авторот успевал да го објективизира нивниот вистински придонес во развојот на македонската преродбенска мисла и дејност во сите области. Поради тоа, треба одделно да се подвлече дека македонската историографска наука во целина, а не само од областа на историјата на уметноста, значително се богати, зашто книгата на А. Николовски ја расветлува особено недостатно проучената преродбенска епоха во македонското ликовно творештво.

Делото на А. Николовски се одликува и со грижлива дизајнерско-ликовна опрема, што значително ја обогатува вредноста на книгата како инструмент погоден за повеќе цели: научни, образовни и општокултурни. Впрочем, оваа книга е наградена за својата опрема со сојузна награда автор е Нико Този.

Поради тоа, имајќи ја предвид целокупната поранешна активност на д-р Антоние Николовски, пред сè како научен работник, може да се заклучи дека тој со својата книга потврди дека зазема истакнато место не само меѓу научните работници во Македонија, туку и во Југославија. Односно: во трудот „Македонските зографи од крајот на XIX и почетокот на XX век — Андонов, Зографски и Ванѓеловиќ", А. Николовски ни се претставува како целосно изградена научна личност со значајни придонеси во научното поле на кое работи.